

ANALIZA JURIDICO-COMPARATIVĂ A REGLEMENTĂRILOR PRIVITOARE LA INFRAȚIUNEA DE ESCROCHERIE

Igor BOTEZATU

Catedra Drept Penal și Criminologie

In the framework of this study is concluded that in the German Penal Law, as in the Swiss one, the fraud notion is widely perceived. Respectively, it is continuing to mislead those in the domain. We pleaded repeatedly that in the Penal Code of the USA, understood as a representative one, swindling is a concept hypotactic to the defalcation notion. At the same time, the following are pointed out to be the swindling (im)material object: immobile wealth, electricity, different services and other patrimonial goods. We consolidate the thesis about the swindling offence in the French Penal Code meaning, considered as a manifestation of illicit appropriation. Still it is alongside defalcation. It is emphasized that the partial take over of swindling regular type from the Russian Penal Law has negative after-effects on the following translation and fair application of art.190 PC RM. As well, it is stipulated that in the Romanian and in the Bulgarian Penal Laws, the concept of fraud corresponds to the concept of swindling from the national Penal Law. A single exception to carry out: in the understanding of those two acts, the notion of swindling characterizes the offence implemented in the art.196 from the Penal Law of Republic of Moldova.

Starea actuală a normelor cu privire la înșelăciunea pedepsibilă este determinată, în mare parte, de dezvoltarea relațiilor sociale cu privire la patrimoniu ce a luat amploare în sec. XIX și care a condus la apariția a două tipuri de înșelăciune pedepsibilă: înșelăciunea propriu-zisă și falsul. Se poate afirma că cea mai „generală” normă de incriminare a faptei de înșelăciune a fost elaborată în dreptul german. Definiția legislativă a noțiunii de înșelăciune, formulată în § 263 din Codul penal german [1], nu a suferit careva modificări din momentul adoptării acestui act legislativ, în 1871.

În principal, anvergura definirii noțiunii de înșelăciune din dreptul german este determinată de condițiile istorice în care a fost formulată. Dacă, de exemplu, în Rusia și în Marea Britanie normele privind înșelăciunea s-au format treptat și sub impactul substanțial al concepțiilor deja existente privind sustragerile, atunci în Germania conceptul de înșelăciune a fost definit într-o manieră revoluționară. Astfel, spre sfârșitul sec. XVIII – începutul sec. XIX în dreptul german a fost elaborată o teorie privind înșelăciunea pedepsibilă, cu referire la fals și la oricare altă înșelăciune violând drepturile persoanei. S-a propus ca obiectul acestui delict să fie considerat dreptul la adevăr [2]. Asemenea viziuni, care reprezentau rezultatul generalizării numeroaselor norme cazuistice referitoare la înșelăciune, puteau genera (în ipoteza transpunerii lor practice) extinderea excesivă a presiunii penale. Aceasta a suscitat o critică întemeiată în doctrina penală și o reacție pe măsură în practica judiciară și în legislație. De aceea, definiția prea largă a noțiunii de înșelăciune a fost „diluată”, pentru a putea fi încadrată în tiparul legislativ al normei corespunzătoare.

Conform alin.(1) § 263 din Codul penal german, săvârșește înșelăciune persoana care, acționând în scopul obținerii pentru sine sau pentru un terț a unui profit, cauzează prejudiciu patrimoniului altei persoane, pe calea comunicării unor fapte veridice, inducând victima în eroare sau menținând starea de eroare a acesteia. Într-un mod similar, legiuitorul elvețian a formulat, în 1935, definiția noțiunii de înșelăciune, în vigoare și astăzi: inducerea în eroare a unei alte persoane, în scopul înavuțirii personale sau al înavuțirii unei alte persoane, pe calea afirmării unor fapte sau tănuirii lor, ori a menținerii frauduloase a erorii acelei persoane, prin aceasta determinând-o să adopte o asemenea conduită, încât își produce prejudiciu sieși sau unei alte persoane (alin.(1) art.146 din Codul penal elvețian [3]).

Ca obiect de atentare al înșelăciunii a fost recunoscut patrimoniul în ansamblu, perceput inițial ca sumă a tuturor drepturilor patrimoniale ale persoanei (teoria juridică a patrimoniului). Cu timpul, noțiunea dată a început să fie înțeleasă altfel, și anume: ca „sumă a tuturor valorilor patrimoniale, exceptând datoriile” (teoria economică a patrimoniului) [4]. Cerința de echivalență dintre valoarea pierdută de victimă și valoarea obținută de făptuitor este legată de accepțiunea juridică a noțiunii de patrimoniu. Doctrina modernă a dreptului penal german respinge această cerință. Cerința actuală de echivalență materială permite excluderea, din prejudiciul produs de făptuitor, a acelor pagube care nu i-au adus profit. De exemplu, înșelăciunea nu va fi considerată consumată, dacă fapta dată a determinat cheltuielile materiale suportate pentru verificarea ofertei făptuitorului, însă nu s-a reușit încheierea tranzacției. Or, în acest caz, prejudiciul cauzat nu condiționează obținerea profitului de către făptuitor.

Conform alin.(2) § 263 din **Codul penal german** și art.21-23 din **Codul penal elvețian**, tentativa de înșelăciune este pedepsibilă.

Potrivit legii penale germane, dar și legii penale elvețiene, răspunderea penală pentru înșelăciune se agravează dacă această faptă este săvârșită sub formă de îndeletnicire. Totuși, în mod regretabil, nici în primul caz, nici în cel de-al doilea nu există o definiție legislativă a noțiunii „îndeletnicire”. De altfel, aceeași carență se atestă în cazul noțiunii „îndeletnicire” utilizate în dispoziția de la lit.b) alin.(2) art.199 CP RM.

§ 263 din Codul penal german conține un șir de alte circumstanțe agravante. Astfel, răspunderea se agravează dacă autorul înșelăciunii: este membrul unei bande care s-a organizat pentru săvârșirea permanentă a înșelăciunilor sau falsurilor; cauzează daune materiale în proporții mari sau acționează de o manieră încât un mare număr de persoane sunt puse în pericol de a suferi daune materiale; aduce o altă persoană la paupertate; fiind o persoană cu funcție de răspundere, abuzează de situația sa ori de atribuțiile sale; falsifică producerea cazului asigurat, dacă pentru aceasta incendiază bunul de o valoare considerabilă sau îl distruge (total sau parțial) prin incendiere, fie scufundă vasul ori îl aduce pe un banc de nisip.

În fond, cu excepția ultimei circumstanțe, celelalte își găsesc corespondentul în art.190 CP RM. Totuși, pe lângă similitudini, putem remarca diferențe de abordare a agravării răspunderii penale pentru înșelăciune în Codul penal german și în Codul penal al Republicii Moldova.

Astfel, în alin.(3) art.190 CP RM ca forme de participație la infracțiunea de escrocherie sunt numite „grupul criminal organizat” și „organizația criminală”, nu însă „banda”. În același timp, legiuitorul moldovean nu cere ca grupul criminal organizat sau organizația criminală să fie constituite anume pentru săvârșirea escrocheriei sau a altor infracțiuni cu conotații de fraudă.

Este pozitiv modelul german de agravare, în cadrul normei cu privire la înșelăciune, a răspunderii pentru această faptă, dacă sunt cauzate daune materiale în proporții mari. Până nu demult, legiuitorul moldovean a urmat un alt model. Astfel, se pare că trimiterea la art.186-192 CP RM, care se făcea în art.195 CP RM „Înșușirea în proporții mari și deosebit de mari”, avea scopul de a explica expresia „indiferent de forma în care a fost săvârșită”. Însă, dat fiind că trimiterea se făcea în paranteză, apăsarea întrebarea dacă lista comportamentelor interzise de art.186-192 CP RM era una exhaustivă. Și mai departe: dacă admitem că această listă este exhaustivă, reiese că fapta prevăzută la art.195 CP RM era nu altceva decât o circumstanță agravantă pentru infracțiunile prevăzute la art.186-192 CP RM, inclusiv pentru escrocherie. Într-o asemenea ipoteză, această faptă nu ar trebui să fi fost incriminată într-un articol separat. De asemenea, în Codul penal al Republicii Moldova ar fi trebuit să se determine exact corelația dintre dispoziția art.195 CP RM și cele la care se face trimitere. Aceasta pentru a evita dubla pedepsire pentru aceeași acțiune, când făptuitorului i s-ar aplica răspunderea atât conform art.195 CP RM, cât și conform art.190 CP RM. Adoptarea, la 18.12.2008, de către Parlamentul Republicii Moldova a Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea Codului penal al Republicii Moldova [5] a însemnat revenirea la normalitate. Conform art.67 al acestui act legislativ, art.190 CP RM a fost completat cu alin.(4) și (5), presupunând agravarea răspunderii pentru escrocherie, în cazul în care daunele cauzate se cifrează în proporții mari sau, respectiv, deosebit de mari.

Există o deosebire principială între formularea „aduce o altă persoană la paupertate” (pct.3 alin.(3) § 263 din Codul penal german) și „cu cauzarea de daune în proporții considerabile” (lit.c) alin.(2) art.190 CP RM). Or, potrivit alin.(3) art.1 CP RM, Codul penal se aplică în conformitate cu prevederile Constituției Republicii Moldova. De asemenea, conform alin.(1) art.5 din Legea Republicii Moldova privind actele legislative, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 27.12.2001 [6], apărarea drepturilor, libertăților, intereselor legitime ale cetățenilor, egalitatea și echitatea socială constituie o condiție obligatorie a oricărui act legislativ. Considerăm că definiția noțiunii „daune în proporții considerabile” din art.126 CP RM vine în dezacord cu principiile constituționale de egalitate a cetățenilor în fața legii și de separație a puterilor în stat.

Astfel, potrivit art.126 CP RM, caracterul considerabil al daunei pricinuite se stabilește luându-se în considerație valoarea, cantitatea și însemnătatea bunurilor pentru victimă, starea materială și venitul acesteia, existența persoanelor întreținute de ea, alte circumstanțe care influențează esențial starea materială a victimei. Din această definiție reiese că legea penală oferă o apărare mai eficientă drepturilor și intereselor cetățenilor din categoria socialmente vulnerabili a populației. În ipoteza aceleiași mărimi a prejudiciului cauzat, circumstanța agravantă „cu cauzarea de daune în proporții considerabile” funcționează dacă victima face parte din această categorie a populației și nu funcționează dacă victima are o situație patrimonială satisfăcătoare. În mod clar, în acest caz se face o discriminare pe criterii de avere. Dintr-un alt unghi, noțiunea „cu cauzarea de daune în

proporții considerabile” poate fi prea larg interpretată. De fapt, judecătorul este cel care fixează limitele de aplicare a legii penale, atunci când constată prezența sau lipsa circumstanței agravante examinate. În aceste condiții, judecătorul nu mai interpretează legea penală, ci o creează. Prin aceasta, judecătorul își depășește competențele, fiind încălcat principiul separației puterilor în stat.

Aplicarea prevederii „*aduce o altă persoană la paupertate*” din Codul german nu implică asemenea dezavantaje. În concluzie, *propunem ca o prevedere similară să fie stabilită în normele din Capitolul VI al Părții Speciale a Codului penal al Republicii Moldova*. Ea ar fi aplicabilă atât în cazul când o persoană avută ar fi adusă la starea de totală sărăcie, cât și în cazul când la aceeași stare ar fi adusă o persoană cu situație patrimonială modestă. În paralel, ar trebui să opereze în continuare agravanta „cu cauzarea de daune în proporții considerabile”. Însă, ar trebui schimbat semantismul acestei noțiuni. În acest sens, se impune revenirea la accepțiunea inițială a conceptului „daune în proporții considerabile” din art.126 CP RM: valoarea, exprimată în bani, a bunurilor materiale sustrate, care depășește 250 unități convenționale. Faptul că legiuitorul moldovean a renunțat la această accepție a fost contraproductiv, deoarece a avut ca efect reducerea dramatică a sferei de aplicare a prevederii „cu cauzarea de daune în proporții considerabile”. Prin aceasta se ignoră dispoziția de la lit.e) alin.(3) art.53 din Legea privind actele legislative, conform căreia un Cod trebuie să se caracterizeze prin caracterul său practic. Dacă un Cod, inclusiv Codul penal, devine inaplicabil sub anumite aspecte, legiuitorul ar trebui să se autosesizeze, examinând cauzele acestei lipse de aplicare.

Sub un alt aspect, în dreptul german, dar și în dreptul elvețian, noțiunea de înșelăciune este percepută pe larg. Din punctul de vedere al laturii obiective, înșelăciunea reprezintă un lanț causal complex. Prima verigă în acest lanț este amăgirea. Deja nu se mai impun cerințele ca amăgirea: 1) să fie subtilă; 2) să nu se refere la faptele viitoare; 3) să nu se refere la faptele de natură psihică; 4) să fie activă. Amăgirea reprezintă cauza erorii victimei. Dacă această eroare nu e cauzată de amăgire, nu va exista nici răspunderea pentru exploatarea erorii altuia, cu excepția cazului când făptuitorul era obligat să facă să dispară acea eroare. Amăgirea nu trebuie să fie neapărat subtilă. Chiar subterfugiile rudimentare în privința copiilor sau persoanelor în stare de ebrietate sunt considerate suficiente. Menținerea erorii se echivalează cu inducerea în eroare. În primul caz, făptuitorul prelungește sau consolidează eroarea deja prezentă a victimei.

Eroarea victimei conduce la dispunerea de bunuri. Această dispunere atrage prejudiciul patrimonial, constând în diminuarea valorilor patrimoniale, inclusiv a celor care nu sunt susceptibile de apărare juridico-civilă. Prejudiciul patrimonial se prezintă ca diferență valorică până la și după infracțiune. Totodată, acest prejudiciu trebuie să corespundă cu profitul obținut de făptuitor.

Normele referitoare la înșelăciune din legea penală germană și cea elvețiană nu epuizează sfera reglementară privind înșelăciunea pedepsibilă. Astfel, încă la începutul sec. XIX, Franz von Liszt a defalcat, din conceptul generic de înșelăciune, unele noțiuni derivate: înșelăciunea legată de asigurare; înșelăciunea în scopul sporirii sau reducerii cursului titlurilor de valoare; afirmațiile înșelătoare din prospectul emisiei titlurilor de valoare; afirmațiile publice înșelătoare; coruperea presei [7]. În sec. XIX aceste viziuni teoretice și-au găsit dezvoltare în cadrul Codului penal german: înșelăciunea computațională (§ 263a); obținerea subsidiei pe calea înșelăciunii (§ 264); înșelăciunea investițională (§ 264a); înșelăciunea legată de obținerea creditului (§ 264b). De asemenea, în conformitate cu Codul penal elvețian, se prevede răspunderea pentru: utilizarea prin înșelăciune a dispozitivului de prelucrare a datelor (art.147); prezentarea unor informații false despre activitatea comercială (art.152); prezentarea unor informații false către organele care țin registrul comerțului (art.153); manipulările legate de cursul de piață al valorilor mobiliare (art.161 bis).

Unele din aceste reglementări își găsesc analogul în legea penală a Republicii Moldova. De exemplu, la art.238 CP RM e prevăzută răspunderea pentru dobândirea creditului prin înșelăciune. Alte reglementări ar trebui să-și aibă analoagele în Codul penal al Republicii Moldova. Ținând cont de realizările progresului tehnico-științific și de creșterea rolului investițiilor în funcționalizarea economiei de piață în țara noastră, este oportună incriminarea faptei de înșelăciune investițională. Totodată, răspunderea penală pentru sustragere (în primul rând, pentru escrocherie) ar trebui agravată atunci când computerul apare ca mijloc de săvârșire a infracțiunii [8]. Tocmai predictibilitatea normei juridice cu privire la escrocherie din Codul penal al Republicii Moldova – ca principiu al elaborării, adoptării și aplicării actului legislativ – reclamă ca *legea penală națională să fie completată cu reglementări privind înșelăciunea investițională și înșelăciunea computațională*. Ca model de elevație juridică pot servi, în acest plan, anume prevederile corespunzătoare din legislația germană și cea elvețiană.

În continuarea studiului nostru, vom consemna că *Codul penal-model al SUA*, elaborat de Institutul Dreptului American ca lege-model pentru legiuitorii statelor federale [9], conține descrierile variantelor și modalităților de escrocherie în secțiunile „Sustragerea și infracțiunile înrudite” și „Falsificarea documentelor și procedeele frauduloase”.

De notat că noțiunea de sustragere, utilizată în Codul penal-model al SUA, este una generalizatoare, incluzând astfel de concepte subordonate, ca: delapidare; escrocherie; extorsiune; șantaj; trecerea frauduloasă a bunurilor încredințate în folosul făptuitorului; procurarea bunurilor sustrase etc. Totodată, prin „bunuri” se are în vedere tot ceea ce comportă o valoare patrimonială (de exemplu, bunurile mobile și imobile, drepturile care decurg dintr-un contract, biletele de intrare sau de călătorie, animalele capturate sau cele domestice, apa, energia electrică sau de alt gen).

Art.223.3 din Legea-model specificată mai sus prevede răspunderea pentru sustragerea prin înșelăciune, constând în aceea că făptuitorul, înșelând o persoană fizică, obține bunurile aparținând acestei sau altei persoane fizice ori unei persoane juridice. Înșelăciunea presupune adoptarea unui comportament de următoarea natură: 1) crearea intenționată sau menținerea unei reprezentări eronate, inclusiv despre o lege, valoarea bunului; 2) împiedicarea unei persoane în obținerea informațiilor care pot avea impact asupra părerii acesteia privind caracterul convenției; 3) necorectarea reprezentării eronate, care a fost anterior creată sau menținută de către cel care înșală sau de către cel care, cu bună-știință pentru ultimul, influențează asupra persoanei cu care făptuitorul se afla în raporturi fiduciare sau confidentiale; 4) omisiunea comunicării despre aflarea bunurilor în gaj, despre existența unei pretenții de drept asupra lor sau despre alt impediment juridic în folosirea bunurilor, pe care făptuitorul le transmite sau le grevează cu obligațiuni în vederea compensării valorii bunurilor primite.

Înșelăciunea, ca metodă de comitere a infracțiunii, este specificată și în art.223.7 „Sustragerea serviciilor” din Codul penal-model al SUA, în corespundere cu care este trasă la răspundere acea persoană care, prin înșelăciune, amenințare sau prezentare de semne sau alte mijloace false, ce scutește persoana de achitarea serviciului prestat, se folosește intenționat de serviciile cu plată. În context, prin „servicii” se înțelege: munca, serviciul de telefonie sau alt serviciu public, deservirea hotelieră sau de alimentație publică, accesul la expoziții, utilizarea transportului sau a altor bunuri mobile.

În Legea penală-model americană abuzul de încredere nu este specificat ca o metodă specială de comitere a infracțiunii. Totuși, din analiza legii respective se poate desprinde că la infracțiunile săvârșite prin numita metodă se raportează sustragerea pe calea eschivării de la dispunerea adecvată de mijloacele obținute (art.223.8) și abuzul de bunurile încredințate sau de bunurile aparținând statului ori unei instituții financiare (art.224.13). În prima din ipotezele menționate, persoana care primește bunurile în baza unui acord, în vederea efectuării plăților convenite sau a dispunerii în alt mod de bunurile date, se comportă în raport cu acestea ca și cum acestea ar fi în proprietatea ei, totodată eschivându-se de la efectuarea plății cuvenite sau de la dispunerea adecvată de bunurile corespunzătoare. De observat, că persoana cu funcție de răspundere sau funcționarul public ori funcționarul unei instituții financiare se prezumă a fi dispus de bunuri ca și cum acestea ar fi în proprietatea lui, dacă el se eschivează de la efectuarea plății sau de la prezentarea dării de seamă solicitate legal ori dacă revizia va descoperi insuficiența sau falsitatea dărilor de seamă prezentate.

La rândul său, infracțiunea prevăzută la art.224.13 din Codul penal-model al SUA constă în aceea că făptuitorul folosește sau dispune de bunurile care i-au fost încredințate ca unei persoane împuternicite (în calitate de tutore, administrator al masei succesoriale, administrator al masei concursuale etc.) sau de bunurile aparținând statului sau unei instituții financiare, pe o cale care este cu bună-știință ilegală și care comportă un risc considerabil de pierdere a bunurilor sau de cauzare a prejudiciului.

În secțiunea dedicată falsificării documentelor și procedeele frauduloase sunt prevăzute diferite tipuri de fraude. În mod special, trebuie evidențiate faptele infracționale legate de: eliberarea sau transmiterea cecului sau a unui document similar cu privire la efectuarea plății, când se știa că banii nu vor fi achitați de către tras (art.224.5), utilizarea, în scopul obținerii bunurilor, a unei cărți de credit sustrase, falsificate, expirate sau anulate sau utilizarea în același scop a cărții de credit de către persoana care nu are dreptul să o folosească (art.224.6). De asemenea, printre variatele procedee frauduloase din activitatea de întreprinzător (art.224.7) sunt menționate: 1) utilizarea sau deținerea în scopul utilizării a mijloacelor de măsură sau a altor instrumente, pentru a determina ori fixa incorect calitatea sau cantitatea; 2) vânzarea, oferta sau expunerea pentru vânzare ori transmitere a bunurilor sau serviciilor, în volum mai mic decât cel convenit; 3) vânzarea, oferta sau

expunerea pentru vânzare a mărfurilor contrafăcute sau marcate incorect; 4) publicitatea falsă; 5) declarația falsă scrisă în scopul obținerii unor bunuri sau a unui credit; 6) declarația falsă scrisă în scopul de a contribui la vânzarea titlurilor de valoare sau necomunicarea informațiilor despre titlurile de valoare în documentele scrise, care se referă la astfel de titluri, dacă o cerea legea.

În aceeași secțiune sunt incluse un șir de articole ce sancționează acțiunile frauduloase în privința creditelor: fraudarea creditorilor în legătură cu o datorie garantată (art.224.10), fraudă de insolvabilitate (art.224.11), acceptarea depunerilor într-o instituție financiară insolubilă (art.224.12). Un interes deosebit prezintă ultima normă, în care se prevede răspunderea persoanei cu funcție de răspundere sau a unei alte persoane, care administrează o instituție financiară ori care ia parte la administrarea acesteia, dacă asemenea persoană acceptă sau permite acceptarea de către instituția financiară a unei depuneri bănești, fiind conștientă că, în legătură cu dificultățile financiare, instituția dată preconizează sistarea operațiunilor.

Multe din normele Codului penal-model al SUA și-au găsit reflectare în legile penale ale unor state federale. Mai mult, în Statele Unite au fost adoptate legi federale ce reglementează operațiunile vizând titlurile de valoare, legi conținând sancțiuni penale pentru încălcarea reglementărilor date. În special, este vorba de Legea cu privire la titlurile de valoare din 1933 și de Legea cu privire la schimbul titlurilor de valoare din 1934, care stabilesc răspunderea pentru escrocheria relativă la înregistrarea întreprinderilor, la cumpărarea și vânzarea titlurilor de valoare, la falsificarea dărilor de seamă financiare etc. [10].

În **Codul penal al Franței** din 1992 [11] răspunderea penală pentru infracțiunile contra patrimoniului este reglementată în Cartea a III-a. În Secțiunea I a acesteia, denumită „Despre însușirea ilegală”, sunt specificate următoarele tipuri de fapte infracționale: sustragerea (incluzând formele de sustragere, presupunând aplicarea violenței, a armelor etc.), extorsiunea, șantajul, escrocheria și faptele conexe acesteia, abuzul de încredere, abuzul privind bunurile gajate sau sechestrate, organizarea insolabilității fictive. La fel, din rândul infracțiunilor contra patrimoniului (Secțiunea II din Cartea a III-a) fac parte: dobândirea bunurilor care au fost obținute pe cale infracțională; distrugerea sau deteriorarea bunurilor; infracțiunile în domeniul prelucrării automatizate a datelor.

În art.313-1 din legea penală franceză escrocheria este înțeleasă ca înșelare a persoanei fizice sau juridice, pe calea folosirii unui nume fals sau a unei funcții sau poziții false, ori pe calea realizării unor acțiuni frauduloase, pentru a determina persoana respectivă să transmită mijloace bănești, valori sau alte bunuri, să presteze servicii sau să pună la dispoziție un document patrimonial, în detrimentul său sau al unor terțe persoane.

La formele agravate ale escrocheriei se raportează faptele săvârșite: 1) de persoana care este reprezentantul autorității publice sau care îndeplinește însărcinarea organelor aparatului de stat, în timpul exercitării sau în legătură cu exercitarea funcției sau a însărcinărilor corespunzătoare; 2) de persoana care se erijează în reprezentant al autorității publice sau în persoană care îndeplinește însărcinarea organelor aparatului de stat; 3) de persoana care se adresează după ajutor către populație, în vederea emiterii unor titluri de valoare sau în scopul adunării mijloacelor pentru acordarea asistenței umanitare sau sociale; 4) în detrimentul unei persoane aflate în stare de neputință din cauza vârstei, bolii, deficiențelor fizice sau psihice, a stării de graviditate; 5) de o bandă organizată.

De rând cu escrocheria, Codul penal al Franței prevede și alte infracțiuni, denumite generic „fapte conexe escrocheriei”: 1) abuzul fraudulos de ignoranța, slăbiciunile, minoratul, neputința persoanei, pentru a o determina să săvârșească o acțiune sau inacțiune care ar fi păguboase pentru această persoană; 2) acțiunea având ca scop ca, în timpul licitațiilor publice, prin acordarea de cadouri, dare de promisiuni, uneltire de complot sau prin intermediul unui alt procedeu fraudulos, să fie înlăturată persoana care ridică prețul.

Majoritatea normelor din legea penală franceză au o dispoziție suficient de amplă. Totuși, în unele cazuri se întâlnesc și dispoziții incriminatoare având un caracter cazuist. Astfel, de exemplu, în art.313-5 sunt descrise mai multe acțiuni concrete, recunoscute drept cazuri de escrocherie. Aceste acțiuni sunt comise de persoana care, știind că este în imposibilitate de plată, ori care are intenția de a plăti, fie are intenția de a nu plăti, ordonă: a) să i se servească băuturi sau produse alimentare într-un local în care acestea sunt comercializate; b) să i se pună la dispoziție odăi într-un local pe care le închiriază; c) să i se pună la dispoziție combustibil pentru automobil; d) să fie transportat cu taxiul.

În concluzie la studiul efectuat asupra componenței de escrocherie în reglementarea legii penale americane și franceze este necesar a menționa că legiuitorul moldovean ar putea să preia unele exemple cu caracter inovator din cadrul acestor reglementări. În mod special, se impune diversificarea variantelor și modalităților de escrocherie, fără însă a deraia spre cazuistică [12].

În alt context, este de menționat că în **Codul penal ucrainean** [13] răspunderea pentru escrocherie e prevăzută la art.190. Conform acestei norme, prin „escrocherie” se are în vedere dobândirea bunurilor străine sau a dreptului asupra bunurilor prin înșelăciune sau prin abuz de încredere. La alin.(2), (3) și (4) ale acestei norme sunt prevăzute circumstanțele agravante ale escrocheriei:

- repetat (alin.1);
- în urma înțelegerii prealabile de către un grup de persoane; cu cauzarea de daune în proporții considerabile (alin.2);
- în proporții mari; pe calea operațiunilor ilegale cu folosirea tehnicii electronice de calcul (alin.3);
- în proporții deosebit de mari; de un grup criminal organizat (alin.4).

Comparând definițiile legislative ale noțiunii de escrocherie din Codul penal al Republicii Moldova și din Codul penal ucrainean, putem observa că în acesta din urmă obiectul influențării nemijlocite infracționale este cu un conținut mai larg. Astfel, în legea penală moldovenească acest obiect include bunurile altei persoane și coincide, după întindere, cu obiectul material al infracțiunii. Reieșind din prevederile Codului penal ucrainean, obiectul influențării nemijlocite infracționale a escrocheriei include bunurile străine (obiectul material) și dreptul asupra bunurilor (obiectul imaterial).

Prin „drept asupra bunurilor” trebuie de înțeles, de exemplu, dreptul de proprietate al persoanei asupra bunurilor ce-i aparțin (de exemplu, dreptul de moștenire a bunurilor). Dobândirea dreptului asupra bunurilor presupune obținerea de către făptuitor a facultăților proprietarului (posesia, folosința și dispoziția) [14].

Ar fi oare oportun să preluăm modelul ucrainean de concepere a obiectului influențării nemijlocite infracționale a escrocheriei? Este adevărat că, în asemenea ipoteză, ar fi diluată calitatea escrocheriei de a aparține de categoria sustragerilor. Căci, așa cum se susține pe bună dreptate în literatura de specialitate, „prezența obiectului material (nu și a celui imaterial – *n.a.*) ține de esența infracțiunilor săvârșite prin sustragere” [15]. În alt context, este de notat că, în conformitate cu art.149 CP RM din 1961, se prevede răspunderea, inclusiv, pentru însușirea dreptului asupra averii prin înșelăciune sau abuz de încredere. Deci, a existat un precedent legislativ, la care însă s-a renunțat încă în 1991. Aceasta nu înseamnă că s-a creat o lacună și că dobândirea dreptului asupra bunurilor prin înșelăciune sau abuz de încredere nu este susceptibilă de răspundere conform legii penale a Republicii Moldova. În situația dată, este aplicabil, după caz, art.196 sau art.352 CP RM.

În concluzie, ***considerăm că nu este cazul de a lărgi întinderea obiectului influențării nemijlocite infracționale, după exemplul pe care ni-l oferă legiuitorul ucrainean.***

Comparând listele circumstanțelor agravante ale escrocheriei din Codul penal al Republicii Moldova și din Codul penal ucrainean, observăm coincidența deplină a acestora în următoarele cazuri:

- cu cauzarea de daune în proporții considerabile;
- de un grup criminal organizat;
- în proporții mari;
- în proporții deosebit de mari.

Astfel, similitudinea se păstrează, inclusiv, în cazul circumstanței agravante „cu cauzarea de daune în proporții considerabile”. Or, potrivit notei 2 la art.185 „Furtul” din Codul penal ucrainean, în art.185, 186, 189 și 190 din acest act legislativ caracterul considerabil al daunei este determinat cu luarea în calcul a stării materiale a victimei și dacă i-au fost cauzate prejudicii în mărime de la o sută la două sute cincizeci venituri minime ale cetățenilor, nesupuse impozitării. În același timp, potrivit art.126 CP RM, caracterul considerabil al daunei pricinuite se stabilește luându-se în considerație valoarea, cantitatea și însemnătatea bunurilor pentru victimă, starea materială și venitul acesteia, existența persoanelor întreținute de ea, alte circumstanțe care influențează esențial starea materială a victimei. În plus, în doctrina penală se susține, în mod întemeiat, că „după parametrii cantitativi, exprimați bănește, marja mărimii considerabile a daunei se situează între limitele de 5 salarii minime și 500 unități convenționale de amendă” [16].

Există anumite deosebiri dintre circumstanța agravantă „de două sau mai multe persoane” (lit.b) alin.(2) art.190 CP RM) și circumstanța agravantă „în urma înțelegerii prealabile de către un grup de persoane” (alin.(2) art.190 din Codul penal ucrainean).

În conformitate cu alin.(2) art.28 din Codul penal ucrainean, infracțiunea se consideră săvârșită în urma înțelegerii prealabile de către un grup de persoane, dacă a fost săvârșită în comun de două sau mai multe persoane, care în prealabil, adică până la începerea infracțiunii, s-au înțeles să o săvârșescă împreună.

În contrast, agravanta „de două sau mai multe persoane” are o sferă de operare mult mai largă. În primul rând, potrivit Hotărârii Plenumului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în procesele penale

despre sustragerea bunurilor”, nr.23 din 28.06.2004 [17], existența înțelegerii prealabile între coautori nu influențează asupra calificării sustragerii, săvârșite de două sau mai multe persoane, dar trebuie luată în considerație la individualizarea pedepsei.

Așadar, răspunderea pentru escrocherie se agravează conform lit.b) alin.(2) art.190 CP RM, indiferent dacă între cele două sau mai multe persoane a fost stabilită o înțelegere prealabilă. Dacă această înțelegere a existat, pedeapsa aplicată ar urma să fie stabilită mai aproape de limita maximă a sancțiunii de la alin.(2) art.190 CP RM. Dacă înțelegerea prealabilă nu a existat, atunci pedeapsa aplicată ar urma să fie stabilită mai aproape de limita minimă a sancțiunii de la alin.(2) art.190 CP RM.

Circumstanța agravantă „de două sau mai multe persoane” presupune nu doar ipoteza săvârșirii escrocheriei în coautorat (așa cum se prevede în Codul penal ucrainean). Se presupune și posibilitatea existenței altor două ipoteze: 1) săvârșirea escrocheriei de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, în comun cu o persoană care nu întrunește aceste semne; 2) săvârșirea infracțiunii de către o persoană care întrunește semnele subiectului infracțiunii, prin intermediul unei persoane care cu bună-știință nu este pasibilă de răspundere penală.

Din cele relatate putem consemna flexibilitatea mai ridicată a legii penale moldovenești, precum și adaptarea ei mai bună la realitatea socială curentă, în comparație cu legea penală ucraineană.

În art.190 CP RM nu este menționată circumstanța agravantă care apare în alin.(3) art.190 din Codul penal ucrainean: „*pe calea operațiunilor ilegale cu folosirea tehnicii electronice de calcul*”.

La tehnica electronică de calcul se raportează tehnica computerizată, cântarele electronice și alte asemenea dispozitive electronice [18].

Din această perspectivă, **considerăm binevenită completarea art.190 CP RM cu o prevedere în care ar fi specificată agravanta nominalizată mai sus.** Tehnica electronică de calcul, utilizată pe post de instrument al infracțiunii, lărgeste mult posibilitățile făptuitorului de a înșela victima sau de a abuza de încrederea ei. La moment, pericolul social sporit al unei asemenea modalități de escrocherie nu este luat în considerație de către legiuitorul nostru. În plus, ipoteza săvârșirii escrocheriei pe calea operațiunilor ilegale cu folosirea tehnicii electronice de calcul nu întotdeauna nimerește sub incidența concursului de infracțiuni prevăzute la art.190 – pe de o parte, și la art.259 („Accesul ilegal la informația computerizată”), art.260² („Alterarea integrității datelor informatice ținute într-un sistem informatic”), art.260³ („Perturbarea funcționării sistemului informatic”) etc. din Codul penal al Republicii Moldova – pe de altă parte.

În **Codul penal bulgar** [19] infracțiunea, similară celei prevăzute la art.190 CP RM, se numește „Înșelăciunea”. Incriminării și sancționării acestei fapte îi este consacrată o întreagă secțiune – Secțiunea IV din Capitolul V „Infracțiuni contra proprietății” al Părții Speciale. Astfel, la art.209 din Codul penal bulgar este descrisă varianta-tip a infracțiunii de înșelăciune. La art.210 și 211 din același act legislativ sunt indicate circumstanțele agravante ale numitei infracțiuni. La art.212 și 213 din Codul penal bulgar se reglementează răspunderea pentru cazurile speciale de înșelăciune: înșelăciunea cu folosirea documentelor și, respectiv, înșelăciunea privind asigurarea.

În conformitate cu alin.(1) art.209 din Codul penal bulgar, prin „înșelăciune” se are în vedere inducerea în eroare sau menținerea erorii acelei persoane, cauzându-i acesteia sau altei persoane un prejudiciu patrimonial, în scopul obținerii unui profit patrimonial.

La prima vedere, s-ar părea că înșelăciunea, în accepțiunea legiuitorului bulgar, prezintă diferențe față de dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune, prevăzută la art.190 CP RM. Într-adevăr, conceptul de înșelăciune din legea penală bulgară este mai larg decât cel de dobândire ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune. Or, conceptul dat înglobează și ceea ce, potrivit art.196 CP RM, se numește „cauzarea de daune materiale proprietarului prin înșelăciune, dacă fapta nu constituie o însușire”. Așadar, legiuitorul bulgar a simplificat lucrurile, reușind să reunească într-o singură componentă de infracțiune atât sustragerea săvârșită pe calea înșelăciunii, cât și cauzarea de prejudicii patrimoniale prin înșelăciune dacă fapta nu constituie o sustragere. Așadar, este vorba despre două concepții legislative diferite aplicate într-un stat sau altul din considerente de politică penală.

O formă atenuată a înșelăciunii este prevăzută la alin.(2) art.209 din Codul penal bulgar: „exploatarea erorii, a lipsei de experiență sau a lipsei de informare a unei alte persoane, cauzându-i un prejudiciu patrimonial, în scopul obținerii unui profit patrimonial”. Or, în acest caz, făptuitorul nici măcar nu menține eroarea victimei, deoarece aceasta – fiind un copil, un bolnav psihic, o persoană în stare de ebrietate etc. – se înșală. Iar făptuitorul profită de acest prilej, pentru a obține un profit patrimonial în detrimentul victimei [20].

La art.210 din Codul penal bulgar sunt nominalizate următoarele circumstanțe agravante ale înșelăciunii:

- 1) făptuitorul se erijează într-o persoană cu funcție de răspundere sau persoană care acționează din însărcinarea autorităților publice;
- 2) în urma înțelegerii prealabile de către două sau mai multe persoane;
- 3) de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană împuternicită care își folosește funcția sau atribuțiile;
- 4) repetat;
- 5) în proporții mari.

Prima din agravantele specificate mai sus nu-și are un analog în art.190 CP RM. Totuși, nu putem susține că ipoteza respectivă nu-și găsește reglementare în legea penală a Republicii Moldova. Astfel, conform art.351 CP RM, se stabilește răspunderea pentru uzurparea de calități oficiale, însoțită de săvârșirea pe această bază a altei infracțiuni. Când această „altă infracțiune” este escrocheria, calificarea se va face conform art.190 și art.351 CP RM.

În mod vădit, agravanta „în urma înțelegerii prealabile de către două sau mai multe persoane” (prevăzută în legea penală bulgară) este mai aproape după conținut de agravanta „de două sau mai multe persoane” (prevăzută în legea penală moldovenească) decât de agravanta „în urma înțelegerii prealabile de către un grup de persoane” (prevăzută în legea penală ucraineană).

Circumstanța agravantă „de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană împuternicită care își folosește funcția sau atribuțiile” din legea penală bulgară are o întindere semantică mai largă decât agravanta „cu folosirea situației de serviciu” din legea penală moldovenească. Aceasta deoarece persoana împuternicită care își folosește funcția sau atribuțiile nu are nici calitatea de persoană cu funcție de răspundere, nici cea de persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală; deci, nu poate fi subiectul escrocheriei săvârșite cu folosirea situației de serviciu.

În același timp, conceptul „persoană cu funcție de răspundere” utilizat în legea penală bulgară are aceeași semnificație pe care o au laolaltă noțiunile „persoană cu funcție de răspundere” (art.123 CP RM) și „persoană ce gestionează o organizație comercială, obștească sau o altă organizație nestatală” (art.124 CP RM). Or, potrivit art.93 din Codul penal bulgar, persoană cu funcție de răspundere este persoana căreia i se încredințează executarea, contra plată sau fără remunerare, permanent sau provizoriu a:

- a) obligațiilor de serviciu într-o instituție publică, cu excepția activității legate numai de îndeplinirea funcțiilor tehnice;
- b) activității de conducere sau a activității legate de asigurarea integrității sau gestionării bunurilor străine într-o întreprindere de stat, într-o cooperativă, într-o organizație obștească, într-o altă persoană juridică sau într-o întreprindere individuală, ori a activității notarului privat sau a ajutorului de notar.

La art.211 din Codul penal bulgar sunt specificate alte trei circumstanțe agravante ale infracțiunii de înșelăciune:

- în proporții deosebit de mari;
- care reprezintă un caz deosebit de grav;
- care reprezintă o recidivă periculoasă.

Menționăm că, potrivit art.93 din Codul penal bulgar, prin „caz deosebit de grav” se înțelege cazul în care infracțiunea, cu luarea în calcul a urmărilor prejudiciabile produse sau a altor circumstanțe agravante, mărturiseste despre gradul excepțional de pericol social al faptei și al făptuitorului.

Din cauza formulării prea vagi, nu putem susține completarea art.190 CP RM cu o astfel de noțiune. În legea noastră penală deja există o expresie similară – „urmări grave”, care a fost criticată, just, de către experții Consiliului Europei pentru imprecizia pe care o poate genera în procesul de calificare a infracțiunilor [21].

În conformitate cu art.212 din Codul penal bulgar, se prevede răspunderea pentru dobândirea ilicită a bunurilor imobile străine, în scopul însușirii acestora, prin folosirea documentelor, al căror conținut este neautentic, sau a unui document falsificat.

În Codul penal al Republicii Moldova, la calificarea faptei nu se ia în considerație dacă înșelăciunea constă în folosirea unui document falsificat sau se exprimă într-o altă formă. Iată de ce, sustragerea în rezultatul folosirii de către făptuitor a documentului, falsificat anterior de o altă persoană, urmează a fi calificată numai conform art.190 CP RM.

În continuare, atenția ne va fi concentrată asupra infracțiunii de înșelăciune prevăzute în **Codul penal al României** din 21.06.1968 [22]. Art.215 din acest act legislativ este succesorul art.549-554 din Codul penal

român din 1937. În cadrul aceluiași articol au fost prezentate sintetizat toate variantele în care poate apărea infracțiunea de înșelăciune.

La concret, la alin.(1) art.215 din Codul penal al României din 1968 este descrisă varianta-tip a respectivei fapte infracționale. De fapt, legiuitorul român formulează definiția-cadru funcțională în cazul oricărei variante și modalități ale faptei de înșelăciune: „Inducerea în eroare a unei persoane, prin prezentarea ca adevărată a unei fapte mincinoase sau ca mincinoasă a unei fapte adevărate, în scopul de a obține pentru sine sau pentru altul un folos material injust și dacă s-a pricinuit o pagubă...”. În esență, această definiție reproduce definiția similară din art.549 al Codului penal român din 1937. Totodată, formularea este mai precisă, devenind mai clar că, pentru consumarea infracțiunii de înșelăciune, este obligatorie pricinuirea unei pagube victimei.

Astfel că, în principal, nu există o diferență radicală între infracțiunea prevăzută la art.215 din Codul penal al României din 1968 și infracțiunea specificată la art.190 CP RM. Nu trebuie interpretată superficial noțiunea „înșelăciune” din denumirea art.215 al Codului penal al României din 1968. Fără producerea unei pagube în detrimentul victimei, înșelăciunea nu se poate consuma, fiind întreruptă la etapa de tentativă.

Totuși, există o diferență de care nu se poate face abstracție. În Codul penal al României din 1968 nu există o normă de genul art.196 „Cauzarea de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere” din Codul penal al Republicii Moldova. Mai mult, în art.215 din Codul penal al României din 1968 nu vom găsi formulări de tipul „sustragere”, „însușire”, „dobândire ilegală” etc. Iată de ce, componența de înșelăciune din legea penală română este ceea ce, în legea penală autohtonă, reprezintă la un loc componența de escrocherie și cea de cauzare de daune materiale prin înșelăciune sau abuz de încredere. Din această cauză, în accepțiunea legii penale române, infracțiunea de înșelăciune nu poate fi raportată la grupul de infracțiuni săvârșite prin sustragere (așa cum sunt infracțiunile prevăzute la art.208, 209, 211 și 212 din Codul penal al României din 1968). Locul infracțiunii de înșelăciune este printre infracțiunile contra patrimoniului săvârșite prin fraudă (abuz sau amăgire), alături de infracțiunile specificate la art.213-215, 215¹ și 216 ale Codului penal al României din 1968.

În alt context, la alin.(2) art.215 din Codul penal al României din 1968 este descrisă varianta agravată a infracțiunii de escrocherie: „Înșelăciunea săvârșită prin folosirea de nume sau calități mincinoase ori de alte mijloace frauduloase...”. Fără putință de tăgadă, această dispoziție incriminatoare succedă în timp prevederile de la alin.(2) art.549 din Codul penal român din 1937, precum și ale alin.(3) art.334 din Codul penal român din 1865. În alți termeni, precedentul legislativ al variantei agravate a infracțiunii de înșelăciune l-a constituit controversata componență de escrocherie, prevăzută în Codul penal român din 1865.

La alin.(3) și (4) art.215 din Codul penal al României din 1968 se stabilește răspunderea pentru două variante speciale ale infracțiunii de înșelăciune: 1) înșelăciunea privitoare la convenții; 2) înșelăciunea privitoare la cecuri. Dacă ar fi să facem o comparație, vom observa că din peisajul normativ au dispărut alte două variante speciale ale înșelăciunii: 1) înșelăciunea în emigrațiune; 2) înșelăciunea contra asigurătorului. Variante care au existat în Codul penal român din 1937. Ceea ce demonstrează schimbarea de optică în sancționarea prioritărilor a unor manifestări specifice ale faptei de înșelăciune, schimbare determinată de remanierea sociopolitice de anvergură din societatea românească, care au avut loc între anii 1947-1990.

Cât privește noțiunea „abuz de încredere” din legea penală română, aceasta se deosebește cardinal de noțiunea „abuz de încredere” din art.190 CP RM. Ca și sub legiurile anterioare, Codul penal al României din 1968, în art.213, prin „abuz de încredere” are în vedere ceea ce în legea penală autohtonă se numește „delapidarea averii străine”. Ca să ne convingem de aceasta, reproducem dispoziția alin.(1) art.213 din Codul penal al României din 1968: „Însușirea unui bun mobil al altuia, deținut cu orice titlu, sau dispunerea de acest bun pe nedrept ori refuzul de a-l restitui...”. În acest mod, putem constata decalajul de concepții legislative în cele două state asupra noțiunii de abuz de încredere. În contrast cu prevederile legii penale autohtone, în legea penală română abuzul de încredere nu este privit și niciodată nu a fost privit în calitate de complement la înșelăciune în contextul pricinuirii de pagube materiale. Această discrepantă de ordin semantic este absolut firească. Pentru că noțiunea „abuz de încredere” (așa cum este ea înțeleasă în art.190 CP RM) este o invenție a doctrinei penale sovietice, făcându-și apariția pentru prima oară în codificările penale de factură sovietică de la începutul anilor '20 ai secolului XX.

În finalul studiului nostru de drept comparat vom acorda spațiu analizei reglementării care, cu siguranță, pe parcursul istoriei, a influențat primordial evoluția concepției de escrocherie în legislația Republicii Moldova. Ne referim la reglementarea răspunderii penale pentru escrocherie în conformitate cu art.159 din Codul penal al Federației Ruse din 24.05.1996 [23].

La concret, potrivit numitului articol, prin „escrocherie” se înțelege sustragerea bunurilor străine sau dobândirea dreptului asupra bunurilor străine prin înșelăciune sau abuz de încredere.

Considerăm că anume acest model de definire a noțiunii de escrocherie a fost ales pentru formularea în art.190 CP RM a definiției noțiunii de escrocherie: „dobândirea ilicită a bunurilor altei persoane prin înșelăciune sau abuz de încredere.” Concluzia despre influențare este cu mult mai evidentă, dacă luăm în considerație că în proiectul Codului penal al Republicii Moldova [24] noțiunea de escrocherie era definită altfel: „însușirea bunurilor altei persoane, prin înșelăciune sau abuz de încredere”.

Însă, este lesne de observat că, având intenția de a fi originali, autorii textului din art.190 CP RM nu au reprodus *mot a mot* definiția dată în art.159 din Codul penal al Federației Ruse din 24.05.1996. Le-a reușit să fie originali, însă consecințele sunt nefaste. Or, în legea penală rusă termenul „dobândire” este utilizat în raport cu noțiunea „dreptul asupra bunurilor străine”. În opoziție, în art.190 CP RM același termen se raportează la noțiunea „bunurile altei persoane”. Acum, dilema care se profilează este următoarea:

1) legiuitorul autohton a folosit termenul „dobândire” în accepție restrânsă, având în vedere înțelesul de sustragere, însușire. Altfel spus, a avut în vedere dobândirea bunurilor în sensul strict al cuvântului, a lucrurilor privite în corporalitatea lor. Nu și a drepturilor asupra acestora;

2) legiuitorul autohton a utilizat termenul „dobândire” în accepție extinsă, având în vedere ceea ce în limba rusă e denumit „sustragerea bunurilor străine sau dobândirea dreptului asupra bunurilor străine”. Sau, altfel spus, a raportat termenul „dobândire” la noțiunea „bunuri”, așa cum aceasta e definită în alin.(1) art.285 din Codul civil al Republicii Moldova, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 6.06.2002: „Bunuri sunt toate lucrurile susceptibile apropierii individuale sau colective și drepturile patrimoniale” [25].

În mod regretabil, nu există nici un indiciu în textul Codului penal al Republicii Moldova care ar facilita tranșarea acestei dileme.

Prin acest exemplu ne-am putut convinge că experiența legislativă a altor state poate fi un factor care nu întotdeauna contribuie la perfecționarea reglementărilor autohtone. Uneori, recepționarea fără discernământ a modelelor legislative, concepute în alte condiții economice, politice și sociale, poate condiționa blocajul sau regresul în aplicarea eficientă în practică a prevederilor normative autohtone. În acest sens, îi îndemnăm pe cei investiți cu creația legislativă penală să fie receptivi la următoarea aserțiune aparținând lui S.Brînza: „...reperele originale de certă valoare și utilitate din cadrul legilor penale ale altor state trebuie analizate în vederea contribuției acestora la perfecționarea propriei legislații. Totuși, înainte de orice receptare a modelelor de împrumut, legiuitorul ar trebui să cunoască mai bine spiritul poporului pentru care întocmește legile și pe care voiește să-l aducă pe calea progresului. Prețioasa moștenire acumulată de veacuri în ce privește apărarea penală a patrimoniului nu poate fi neglijată și dată uitării” [26].

Făcând un bilanț al analizei juridico-comparative a reglementărilor privitoare la infracțiunea de escrocherie, formulăm următoarele **concluzii**:

1) **în dreptul penal german, dar și în dreptul penal elvețian, noțiunea de înșelăciune este percepută larg. Menținerea erorii se echivalează cu inducerea în eroare. Iar subterfugurile rudimentare în privința copiilor sau persoanelor în stare de ebrietate intră sub incidența noțiunii de înșelăciune;**

2) **în Codul penal-model al SUA, escrocheria este un concept subordonat noțiunii de sustragere. În același timp, ca obiect (i)material al escrocheriei sunt considerate bunurile imobile, energia, serviciile și alte foloase patrimoniale;**

3) **în Codul penal al Franței, escrocheria este considerată formă a însușirii ilegale. Însă, alături de sustragere;**

4) **în legile penale ucraineană și rusă, dreptul asupra bunurilor se consideră obiectul imaterial al infracțiunii de escrocherie. Pe cale de consecință, în contextul acestor legi, componența de escrocherie depășește cadrul componenței generice de sustragere;**

5) **în legile penale română și bulgară, conceptul de înșelăciune corespunde în general conceptului de escrocherie din legea penală autohtonă. Cu o singură excepție de esență: în accepțiunea celor două legi, noțiunea de înșelăciune cuprinde noțiunea care, în Codul penal al Republicii Moldova, desemnează fapta incriminată la art.196 CP RM;**

6) **preluarea parțială a modului reglementar al escrocheriei din legea penală a Federației Ruse are repercusiuni negative în planul interpretării și aplicării corecte a art.190 CP RM.**

Referințe:

1. Уголовный кодекс ФРГ. - Москва: Зерцало, 2000, с.148.
2. Клепицкий И.А. Объект и система имущественных преступлений в связи с реформой уголовного законодательства России: Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. - Москва, 1995, с.92.
3. Уголовный кодекс Швейцарии. - Москва: Зерцало, 2000, с.56.
4. Krause H., Thoma H. Das neue Strafrecht. Besonderer Teil. - Stuttgart, 1976, p.57.
5. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. - 2009. - Nr.41-44.
6. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. - 2002. - Nr.36-38.
7. Лист Ф. Учебник уголовного права. Часть Особенная. - Москва, 1905, с.191.
8. Botezatu I. Modelele german și elvețian de perfecționare a reglementărilor penale naționale privind escrocheria // Analele Științifice ale USM. Seria „Științe socioumanistice”. Vol.I. - Chișinău: CEP USM, 2006, p.376-378.
9. Примерный уголовный кодекс (США). Оригинальный проект Института американского права / Под ред. Б.С. Никифорова. - Москва, 1969.
10. Никифоров Б.С., Решетников Ф.М. Современное американское уголовное право. - Москва, 1990, с.169.
11. Новый Уголовный кодекс Франции / Научный ред. Н.Ф. Кузнецова, Э.Ф. Побегайло. - Москва, 1993.
12. Botezatu I. Escrocheria în reglementarea legii penale americane și franceze // Analele Științifice ale USM. Seria „Științe socioumanistice”. - Chișinău: CEP USM, 2005, p.283-285.
13. Уголовный кодекс Украины / Под ред. В.Я. Тация и В.В. Сташиса. - Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2002.
14. Уголовный кодекс Украины. Научно-практический комментарий / Под ред. Е.Л. Стрельцова. - Харьков: Одиссей, 2005, с.381.
15. Brînza S., Ulianovschi X., Stati V. și alții. Drept penal. Partea Specială. - Chișinău: Cartier, p.292.
16. Ibidem, p.290.
17. Buletinul Curții Supreme de Justiție. - 2004. - Nr.8. - P.5-11.
18. Уголовный кодекс Украины. Научно-практический комментарий, с.382.
19. Уголовный кодекс Республики Болгария / Под ред. А.И. Лукашова. - Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.
20. Botezatu I. Analiza juridico-comparativă a reglementărilor privind escrocheria în legislația Ucrainei și Bulgariei // Revista Națională de Drept. - 2006. - Nr.9. - P.52-55.
21. Botezatu I. Modelul de reglementare a răspunderii penale pentru escrocherie în legislația unor țări est-europene // Revista științifică a USM „Studia Universitatis”. Seria „Științe sociale”. - 2007. - Nr.6. - P.81-84.
22. Buletinul Oficial. - 1968. - Nr.79-79bis.
23. Собрание законодательства Российской Федерации. - 1996. - №25.
24. Codul penal al Republicii Moldova. Proiect. - Chișinău: Garuda-Art, 1999.
25. Monitorul Oficial al Republicii Moldova. - 2002. - Nr.82-86.
26. Brînză S. Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului. - Chișinău: Tipografia Centrală, 2005, p.353.

Prezentat la 15.10.2009